

УДК 355.4((470+571):477)"2022/...":325.8]:323.1:172.15(=161.2)

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v053.2025.43>

О. М. Сич

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3697-7636>

доктор політичних наук, доцент,

професор кафедри політичних наук

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

ВІЙНА ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ І ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОЦЕНТРИЧНОЇ ПАРАДИГМИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Постановка проблеми. З початком широко-масштабної московської агресії проти України в лютому 2022 р. Українська держава в особі вищих органів влади та посадових осіб продемонструвала затребуваність українського націоналізму, використовуючи його націомобілізуючий потенціал, історичний спадок та ідеї в якості ефектively зброї в гібридному протистоянні з агресором. Водночас сучасний стан українського націоналізму є недостатньо дослідженим в українській науці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Недостатній рівень дослідження сучасного українського націоналізму зумовив аналогічний стан публікацій навказану тему. Його аналізу присвячене дисертаційне дослідження Е. Андрющенка, наукові праці Є. Васильчука, В. Кулика, В. Панченка, Й. Ситника, науково-популярні видання О. Бугели, І. Загребельного, Ю. Михальчишина, В. Рога, В. Тимченка, Л. Шипілова. В той же час в них відсутні напрацювання щодо трансформації українського націоналізму та парадигми його досліджень в умовах існування національної держави. Основою для цієї статті стало дисертаційне дослідження автора на вказану тему та публікації, опрацьовані на його розвиток.

Мета статті – дослідити формування націоцентричної парадигми українського націоналізму та вплив Війни за Незалежність на її трансформацію.

Виклад основного матеріалу. На вступі вважаємо доцільне висловити ті термінологічні застереження, в рамках яких здійснене дослідження. Перше із них стосується визначення війни, що її сьогодні проти України розв'язала Московщина. Дискусії над цим питанням вже дещо вщухли, принаймні в публічному просторі електронних медіа. Однак на початковому етапі війни вони були достатньо жвавими, а два головні варіанти її означень мали хоч і полярний за світоглядним наповненням, але однаковою мірою ретроспективний характер.

Одна категорія авторів, у т. ч. і офіційні спічрайтери вищих державних органів та посадових осіб, пропонували термін «Вітчизняна», що

мав явну пов'язаність із советським концептом «Великої отчественной війни». Очевидно, що в умовах дистанціювання України від своєї колоніальної минувшини і побудови незалежної європейської держави такий підхід є неприйнятним.

Інша категорія схильна була пропонувати термін «Визвольна», нав'язуючись до ретроспективного концепту визвольних змагань в умовах бездержавного існування нації. В той же час сучасна московсько-українська війна ведеться в умовах функціонування української національної держави. Її оскільки основною метою агресора є її ліквідація, то, на нашу думку, боротьба за Незалежність є головною ціллю українського народу у цій війні, а тому її слід називати «Війною за Незалежність».

Таку думку автор висловив на одній з наукових конференцій. Як і пропозицію, що українським науковцям слід вживати терміни, нав'язані московсько-більшовицьким колоніальним режимом у їхньому оригінальному звучанні. Бо їхній переклад українською означає визнання цього режиму автохтонним, а не привнесеним ззовні. Водночас, як і вживання по відношенню до теперішньої держави «Російська Федерація» історичної назви «Московія» й цим самим констатацію факту викрадення теперішнім агресором нашої історичної назви і самої історії [13].

Категорію парадигми розглядаємо в класичному розумінні моделі мисленнєвого підходу, яка є системою теоретичних, методологічних й аксіологічних установок, що беруться за зразок розв'язання наукової проблеми. До «матриці» парадигми входять специфічні для наукової дисципліни категоріальний апарат і мова, метафізичні компоненти, що визначають фундаментальні принципи світорозуміння, цінності, які формують ідеали й норми, на яких обґрунтовується наукове знання [1, с. 255–256].

Процес дослідження суспільних явищ перебуває в атмосфері домінуючих в тому чи іншому періоді розвитку суспільства світоглядних систем. Окрім того, він також суб'єктивізований особистісними характеристиками дослідника, що склалися в процесі його життєвої соціалізації. А тому

наукове дослідження суспільних явищ зазвичай відбувається в рамках декількох, часто полярних за світоглядним наповненням, парадигм.

Так, наприклад, розв'язання проблеми походження націй та націоналізмів науковці розглядають в рамках примордіальної, переніалістської (зрештою, подібних між собою) та модерністської парадигм. Остання з них, що трактує нації і націоналізми продуктами Нового часу, є панівною в сучасному націоналізмознавстві [15, с. 5] й саме у її рамках автор здійснює це дослідження.

Вважаємо, що й в дослідженні феномену українського націоналізму сформувалося декілька наукових парадигм: націоцентрична, колоніалістська й світоглядно-конкурентна.

Колоніалістська притаманна науковим школам країн, що свого часу виступали в ролі колонізаторів українських земель – московській, польській, угорській, румунській. Очевидно, що кожна із них має причину негативно оцінювати український націоналізм крізь призму своїх національних інтересів.

Натомість світоглядно-конкурентна, на відміну від колоніалістської, оцінює кожен націоналізм, в т. ч. й український, не з уваги на чийсь національні інтереси, але крізь призму ідеологічної системи, що може бути полярною з ідеологією націоналізму, або ж конкурентною їй. Такою, наприклад, є домінанта сьогодні (принаймні в західній цивілізації) світоглядна система лібералізму.

В нашому дослідженні ми більшою мірою концентруємось на націоцентричній парадигмі українського націоналізму.

Націоналізмознавство, як сукупність та процес вироблення знань, спрямованих на дослідження феномену націоналізму, має свій категоріальний апарат. Центральною категорією націоналізму як ідеології є нація, а програмного забезпечення його, як політичного руху, захист її інтересів. Найкращим інструментом такого захисту вбачається власна національна держава, що в доктрині націоналізму виступає у якості політичного ідеалу.

Класичну основу загальної програмної доктрини націоналізму становить тріада його завдань, які за Е. Смітом спрощено і лаконічно можна означити як ідентичність, єдність та державність [15, с. 16]. Тобто, кожен націоналізм переймається захистом національної ідентичності, досягненням і збереженням національної єдності й тої чи іншої форми національного врядування.

Однак націоналізм є надзвичайно багатоаспектним і поліморфним явищем. Настільки, що науковці сходяться в тому, що не існує одного рафінованого націоналізму й натомість їх є стільки, скільки й самих націй, як політично організованих чи таких, що прагнуть політичної самоорга-

нізації, людських спільнот. І кожен із них є надзвичайно своєрідним та залежним від комплексу тих умов, в яких існує і розвивається кожна конкретна нація і які формують її ідентичність.

Очевидно, що таким же своєрідним є і український націоналізм. А становище української нації на тому чи іншому етапі історії й напрямки та методи її захисту становлять ті рамки націоцентричної парадигми, в яких здійснюється його дослідження як суспільного феномену. Зміна умов становища нації впливає на зміну напрямків та методів її захисту націоналізмом й це, в свою чергу, впливає на зміни в парадигмальній матриці, спричинює т. зв. парадигматичний «зсув» [1, с. 256].

Розглядаючи український націоналізм в рамках модерністської концепції, констатуємо, що він виник в умовах поневоленого стану своєї нації. А отже з позицій виконання ним націозахисного завдання прихильниками націоцентричної парадигми означається як визвольний.

Історики та ідеологи Організації українських націоналістів (ОУН), найвизначнішої форми українського націоналізму в XX ст., відносять час його появи на кін. XIX – поч. XX ст. й пов'язують з діяльністю «Братства тарасівців», згодом Революційної Української Партії (РУП), Української Народної Партії (УНП) та особою М. Міхновського, який вперше системно окреслив контури його ідеології [9, с. 51–67]. Сучасні українські дослідники в рамках націоцентричної парадигми загалом дотримуються такої концептуальної схеми.

В силу історичних обставин, в умовах ліквідації української державності в Наддніпрянській Україні московсько-більшовицьким тоталітарним режимом, український націоналізм не мав змоги для подальшого повноцінного розвитку. В той же час значно ліберальніші умови окупаційних режимів в інших частинах України, й зокрема в Галичині, дали можливість для його успішного розвитку там.

В той же час сучасна джерельна база дає змогу стверджувати, що хибним є уявлення про лінійний розвиток цього явища й про спадкоємність західноукраїнського націоналізму від наддніпрянського. Однак, мова, очевидно, також не може йти про два українські націоналізми. Свого часу в еміграційних дискусіях на цю тему активний учасник Закордонних Частин (ЗЧ) ОУН доктор І. Марчук влучно стверджував, що визнаючи наявність двох українських націоналізмів слід логічно та абсурдно визнавати й наявність двох українських націй [7]. Але про наявність двох достатньо відмінних історичних різновидів українського націоналізму й про їх вплив на формування його сучасної палітри слід говорити й це може бути темою для окремого наукового дослідження.

Й ще одна принагідна заувага. Одним із небагатьох винятків щодо визначення часу виникнення українського націоналізму є підхід американської професорки українського походження А. Протик, яка його початки у Східній Європі загалом і в Україні зокрема відносить до 1830-х років, що характеризувалися в Європі загальним національним пробудженням [11].

Тогочасний український націоналізм у кожній з організованих форм ставив за мету визволення української нації. Однак кожна із них визначала різні шляхи і методи реалізації такого завдання. Революційний шлях визволення пропонувала спочатку єдина ОУН, а після розколу 1939–1940 рр. її бандерівська формація, що дещо пізніше відповідно й ідентифікувала себе як ОУН-революційна. В кінцевому підсумку вона зайняла домінуюче становище як в національно-визвольному русі ХХ ст., так і за впливами на формування націоналістичних структур в незалежній Україні. З уваги на це й дослідники в рамках націоцентричної парадигми переважно ідентифікують український націоналізм цього періоду як визвольно-революційний.

В той же час деякі з націоналістичних організацій пропонували еволюційний шлях, що передбачав компроміс з колоніальним режимом, або ж покладалися на сприятливу міжнародну кон'юнктуру й допомогу зовнішніх сил. Подібної тактики, наприклад, дотримувалися Фронт Національної Єдності (ФНЕ) [2; 17] та формація ОУН на чолі з А. Мельником [9, с. 260–274]. А ОУН-закордоном (ОУН-з), ще одна і вже створена на еміграції націоналістична формація, розраховувала на комуністичні кадри українського походження в КПСС та створення в ній націонал-комуністичної опозиції [8, с. 70]. Що вже казати про доновітні ранньонаціоналістичні структури, які сповідували гуманістичні ідеали «Молодої Європи» Д. Мадзіні [11].

Очевидно, що інакше український націоналізм цього періоду оцінювали й оцінюють дослідники в рамках двох інших парадигм. В їхньому баченні він зазвичай подається як радикальний, тоталітарний і терористичний та прирівнюваний до фашизму й нацизму. З позицій серйозного наукового аналізу це виглядає нонсенсом, бо ці три явища є відмінними між собою ідейно-політичними течіями. Щодо радикальності, то український націоналізм новітнього періоду виник в умовах загальної радикалізації суспільно-політичного життя Європи й міжнародна атмосфера не давала йому вибору бути інакшим [12, с. 137–154].

Проголошення незалежності України й зміна статусу української нації з бездержавного на державний зумовила трансформацію українського націоналізму з визвольно-революційного й деструктивного щодо колонізаційних режимів

в конструктивно-державницький. Одночасно це спричинило й перший парадигмальний зсув в дослідженні феномену українського націоналізму [12, с. 325].

Термін «трансформація», що є на думку Ю. Шайгородського нейтральним для такої характеристики соціальних змін, коли вони ще «не набувають достатньої визначеності» [16], вдало надається для опису цього процесу. Бо ж насправді декларативно проголошена в 1991 р. Українська держава продовжувала залишатися квазідержавою, що була підконтрольна колишній московській метрополії. На нашу думку, її поступова трансформація до стану реальної національної держави тривала аж до 2014 р. В цей період дві національні революції, Помаранчева 2004-го та Революція Гідності 2013–2014 рр., стали ключовими суспільними збуреннями, що означували боротьбу українського народу за таку трансформацію [12, с. 280–308].

Відповідно змінювався й український націоналізм. Й «нейтральний» термін трансформація однаково добре надається для описання таких змін. Бо ж неможливо однозначно встановити той час, коли в умовах квазідержавного існування української нації він перестав виконувати антимосковську визвольно-революційну функцію й трансформувався у державницький. Епіцентром його програмних завдань вже стала розбудова національної держави, але він ще продовжував залишатися в цій державі позасистемним, тобто перебував поза межами державної політики, й навіть міг бути опозиційним до неї, якщо вважав її повністю або частково шкідливою для нації та її інтересів [14].

Очевидно, що в таких умовах академічні опоненти українського націоналізму в рамках колоніалістської та світоглядно-конкурентної парадигм продовжували наділяти його негативними рисами, вважаючи антидемократичним і деструктивним. Й, очевидно, робили це під значним впливом постколоніальної пропаганди (особливо московської та польської) і антинаціональних впливів західних ліберальних академічних кіл.

Війна за Незалежність вчергове суттєво вплинула на суспільні умови існування українського націоналізму й це потягло за собою як зміни у його доктрині, так і другий парадигмальний зсув у його дослідженнях. Ми схильні вважати, що в умовах її перебігу, а особливо після широкомасштабного вторгнення 2022-го, розпочався черговий етап трансформації українського націоналізму – з державницького у державний. При цьому головною ознакою державного слід вважати такий стан, коли до системи державної політики залучається доктрина націоналізму, або ж окремі її елементи. В такому разі сама держава, або ж окремі структурні частини її владної системи, стає носієм націоналізму [14].

Найкращим прикладом державного націоналізму є західні націоналізми (за класифікацією Г. Кона [10, с. 629]). Адже в суспільствах Західної Європи держава від самого початку виконувала описані Е. Смітом функції націоналізму: захисту національної ідентичності, досягнення національної єдності й збереження національного характеру державності.

Саме після широкомасштабного московського вторгнення в лютому 2022-го Українська держава почала демонструвати потребу в мобілізуючому потенціалі націоналізму та в його спроможності захищати національну ідентичність і вибудовувати ті межі, що відрізняють її від ворожої московської. Й саме тоді окремі елементи націоналістичної історії, традиції і доктрини несподівано масово заповнили український публічний простір, в т. ч. й уст офіційних речників Української держави.

Попередньо межевою хронологічною лінією, яка умовно розділяє державницький етап розвитку українського націоналізму від державного, можна вважати Революцію Гідності 2013–2014 рр. Звичайно, що в цій періодизації сумнівними виглядають 2014–2022 рр. Однак їх слід розглядати як своєрідний буферний період одночасної присутності характеристик державницького й державного націоналізмів з поступовим домінуванням державного, що набрало вибухових медійних форм після 24 лютого 2024 р.

Аналізуючи перебіг московсько-української війни, можливі умови її завершення, чи тимчасового припинення «гарячої» фази, й ті зовнішні та внутрішні виклики, що постануть після цього, в рамках націоцентричної парадигми українського націоналізму можна змодельовати його факультативні ознаки.

Щодо зовнішніх викликів, то очевидно, що він і надалі зберігатиме антиколоніальну спрямованість. Складний і сповнений неоднозначностей процес становлення Української національної держави та її дистанціювання від московської метрополії залишається базовою підставою для цього і позиціонує його антимосковську спрямованість. Московська агресія проти України тільки посилила таку спрямованість. До того ж потенційна загроза тимчасових територіальних втрат може сформувати абсолютно новий й політично перспективний вектор антимосковського реваншизму.

Протягом періоду Незалежності в політиці українських націоналістичних структур спрямованість проти інших історичних колонізаторів була відсутньою, або ж перебувала на маргінесі їхніх програмних цілей і політичних дій. Однак антиукраїнська політика режиму В. Орбана в Угорщині, й особливо в умовах війни, її прояви в офіційній політиці Польської держави, що в умо-

вах ослаблення України набули ознак шантажу [6], високий рівень підтримки в румунському суспільстві [3] відомого своєю антиукраїнською й до того ж імперсько-реваншистською позицією кандидата в президенти Румунії Д. Сімеона [4] можуть актуалізувати в характеристиці сучасного українського націоналізму також антипольську, антиугорську й антирумунську спрямованість.

В той же час сповнені колізій взаємовідносини між Україною та США на початку президентства Д. Трампа, що їх провідні світові медіа схильні характеризувати як прояв «економічної колонізації» з боку останньої [18], можуть формувати в його доктрині й антиамериканську спрямованість. Зрештою, не нову для українського націоналізму. Як відомо, США ні в період «холодної війни», ані під час розпаду Советського Союзу не підтримували планів ліквідації Московської неолімпії, а відповідно й надання Україні незалежності. А тому політика США традиційно піддавалася критиці з боку ОУН.

Аналізуючи внутрішні виклики, нами вже раніше було запропоновано факультативно характеризувати український націоналізм на етапі його трансформації з визвольного у державницький як соціально-консервативний, вбачаючи під цим означенням виконання ним завдання щодо захисту національної ідентичності (консервативний) й самої демографічної субстанції нації (соціальний) [12, с. 389–403].

Очевидно, що й після завершення війни ці завдання залишатимуться актуальними. Незавершена демосковізація українського політичного простору, наявні вже прояви промосковських реваншистських тенденцій та потенційна наявність в переговорах про мирну московсько-українську угоду преференцій для московської етнічної меншини в Україні створюють підстави для актуалізації першого із них. А що вже казати про катастрофічні прямі й непрямі демографічні втрати України під час війни. Тож питання соціальної складової в доктрині українського націоналізму буде набирати навіть більшої ваги, аніж раніше.

З уваги на те, що залежність політичного процесу в Українській державі від олігархічного укладу економіки та похідного від неї політичного режиму стала основним гальмом цивілізованого розвитку України, іншою важливою програмною складовою українського націоналізму в довоєнний період була його антиолігархічна спрямованість [12, с. 309–324]. Сьогодні важко судити, чи теперішній внутрішній санкційний режим ліквідує таку залежність, а чи лишень створить сприятливі конкурентні переваги для нового покоління олігархів? А тому в парадигмальному моделюванні характеристик післявоєнного українського націоналізму наявність цієї спрямованості залишається під питанням.

Натомість останнім часом в системі державного управління України демонструються такі негативні тенденції, як тотальний непрофесіоналізм, примітивізація й руйнування усталених інституцій, нігілістичне ставлення до норм Конституції й системи чинного законодавства тощо. Очевидно, такий внутрішній виклик також стимулюватиме відповідну реакцію в доктрині українського націоналізму, адже збереження державності належить до одного з головних його завдань.

Такі деструктивні прояви щодо усталеної системи порядку стають характерними для сучасних суспільств і їх прийнято вважати ознаками т. зв. епохи постмодерну. Він поляризується з тим домінуванням логічного, системного й раціонального начал, що були притаманні для епохи модерну, й характеризується як світ хаосу, невизначеності, ідейної й ціннісної дезорієнтації, відсутності встановлених канонів, правил тощо [5, с. 269, 357]. З уваги на це потенційне позиціонування націоналізму щодо збереження традиційних інститутів держави можна означити як модерністський етатизм.

Зрештою, слід припускати, що в повоєнній політиці Української держави може статися й зворот з уже досягнутих позицій до попередніх. Адже в трактуванні Ю. Шайгородського невизначеність категорії «трансформація» передбачає «увесь спектр тенденцій соціальних змін, які можуть бути зворотними і незворотними, прогресивними і регресивними, революційними й еволюційними, цілеспрямованими і стихійними, системними і частковими тощо» [16]. Тож і український націоналізм з позицій державного може регресувати до державницького. Однак, перераховані риси будуть так чи інакше притаманними йому незалежно від того, чи носієм націоналізму буде держава, а чи інституції громадянського суспільства.

Висновки. Отож московсько-українська війна спричинила зміну суспільних умов існування та доктринальних характеристик сучасного українського націоналізму, а отже й трансформацію націоцентричної парадигми його дослідження.

В умовах гібридного протистояння з агресором держава продемонструвала затребуваність в націомобілізуючому потенціалі українського націоналізму, взяла на озброєння ряд з елементів його доктрини й він вступив у новий етап трансформації з державницького у державний.

Моделювання в рамках націоцентричної парадигми факультативних характеристик повоєнного українського націоналізму вказує, що в реакціях на зовнішні виклики він позиціонуватиметься як антиколоніальний з домінантною антимосковською реваншистською спрямованістю, вторинними векторами протистояння з польським, угорським та потенційно румунським державними націоналізмами й такою ж потенційною спрямованістю проти американського неокolonіалізму.

Реагуючи на внутрішні суспільні виклики український націоналізм пріоритетними вважатиме захист національної ідентичності, збереження демографічної субстанції нації й традиційних інституційних характеристик держави й відповідно демонструватиме в своїй доктрині соціально-консервативну спрямованість та модерністський етатизм.

Література

1. Андрейчук Н. Парадигма як термін. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2008. № 620. С. 254–257.
2. Вдовичин І. Свобода особи в правій українській політичній думці (20-30 рр. XX ст.) [Текст]: монографія. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 512 с.
3. Вибори в Румунії: після підрахунку всіх голосів перемагає проєвропейський кандидат Нікушор Дан. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-vybory-rumunia/33417891.html> (дата перегляду 19.05.2025).
4. Довгань К. Хто такий Джордже Сімон, який хоче приєднати землі України та мріє про «Велику Румунію». URL: https://24tv.ua/geopolitics/dzhordzhe-simion-biografiya-shho-kazav-pro-ukrayinu-viynu-kandidat_n2815089 (дата перегляду 06.05.2025).
5. Енциклопедія постмодернізму: пер. з англ. В. Шовкун / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора; наук. ред. пер. О. Шевченко. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. 503 с.
6. Жерновська М. У Польщі заявили, що Україна не вступить до ЄС, поки не вирішить «Волинське питання». URL: <https://www.unian.ua/world/volinska-tragediya-u-polshchi-zrobili-novu-zayavu-12706158.html> (дата перегляду 06.05.2025).
7. Інтерв'ю з доктором І. Марченком 12.07.2001 р. в м. Кліфтон, США (аудіозапис). *Архів автора*.
8. Камінський А. «Пролог» у холодній війні проти Москви. Продовження визвольної боротьби з-за кордону. Видавництво «Гадяч», 2009. 192 с.
9. Ленкавський С. Український націоналізм. Твори. Том 1. Історія / Упоряд. і ред. О. Сич. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2022. 560 с.
10. Націоналізм: антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Смолоскип, 2000. 872 с.
11. Процик А. «Молода Європа» Джузеппе Мадзіні і початки модерного націоналізму у Східній Європі / авториз. переклад з англ. Романа Скакуна. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2023. 288 с.
12. Сич О. Соціально-консервативний націоналізм: теорія і політика. Івано-Франківськ : «Лілея НВ», 2019. 544 с.
13. Сич О. Рамкові концептуальні і термінологічні підходи до наукових досліджень московсько-української війни 2014-2022 рр. *International Journal Law & Society*. 2022. Issue 6. С. 222–233.
14. Сич О. Московсько-українська війна і трансформація українського націоналізму. *Філософія української перемоги. Візія великої України. Матеріали Десятих Бандерівських читань* / упор. Ю. Сиротюк,

Т. Бойко, Ю. Олійник. Київ : НАЦ «УССД», Українська видавнича справа, 2023. С. 20–31.

15. Сміт Е. Націоналізм: Теорія, ідеологія, історія: пер. з англ. Р. Феценко. Київ : К.І.С., 2004. 170 с.

16. Шайгородський Ю. Поняття «трансформація» як інструмент аналізу соціальних змін. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/323> (дата перегляду 05.05.2025).

17. Швагуляк М. М. Фронт національної єдності. *Енциклопедія історії України: Т. 10: Т-Я* / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : Видавництво «Наукова думка», 2013. 784 с.

18. Шепелева А. «Економічна колонізація»: ЗМІ розкрили умови Трампа Україні. URL: <https://www.dw.com/uk/girse-za-reparacii-nimeccini-zmi-rozkrili-umovi-trampa-ukraini/a-71645484> (дата перегляду 06.05.2025).

Анотація

Сич О. М. Війна за Незалежність і трансформація націоцентричної парадигми українського націоналізму. – Стаття.

У статті проаналізовано становлення націоцентричної парадигми українського націоналізму й парадигмальні зсуви, що були спричинені відновленням незалежної Української держави та московською військовою агресією проти неї. Встановлено, що зі зміною суспільних умов існування український націоналізм спочатку трансформувався з визвольного в державницький, а під впливом широкомасштабного московського вторгнення у лютому 2022 р. у державний. Державницький епіцентром програмних завдань ставить розбудову національної держави, залишаючись в ній позасистемним й навіть опозиційним, якщо державну політику повністю або частково вважає шкідливою для нації та її інтересів. Головною ознакою державного є залучення до системи державної політики доктрини націоналізму, або ж окремих її елементів. В такому разі сама держава, або ж окремі структурні частини її владної системи, стає носієм націоналізму.

Моделювання в рамках націоцентричної парадигми факультативних характеристик повоєнного українського націоналізму вказує, що в реакціях на зовнішні виклики він позиціонується як антиколоніальний з домінантною антимосковською реваншистською спрямованістю, вторинними векторами протистояння з польським, угорським та потенційно румунським націоналізмами й такою ж потенційною спрямованістю проти американського неокolonіалізму. Реагуючи на внутрішні суспільні виклики український націоналізм пріоритетними вважатиме захист національної

ідентичності, збереження демографічної субстанції нації й традиційних інституційних характеристик держави та відповідно демонструватиме в своїй доктрині соціально-консервативну спрямованість і модерністський етатизм.

Ключові слова: український націоналізм, Війна за Незалежність, трансформація, націоцентрична парадигма, визвольний націоналізм, державницький націоналізм, державний націоналізм.

Summary

Sych O. M. The war for independence and the transformation of the nation-centered paradigm of Ukrainian nationalism. – Article.

The article analyzes the formation of the nation-centered paradigm of Ukrainian nationalism and the paradigm shifts triggered by the restoration of an independent Ukrainian state and the military aggression against it by Moscow. It has been established that with the change in societal conditions, Ukrainian nationalism initially transformed from a liberation-oriented to a state-building form, and under the influence of the full-scale Moscow invasion in February 2022, into a state-integrated form. The state-building nationalism places the construction of a national state at the core of its programmatic objectives while remaining outside the system or even in opposition to it if the state's policies are perceived as wholly or partially harmful to the nation and its interests. The defining feature of the state-integrated form of nationalism is the incorporation of nationalist doctrine—or at least certain of its elements—into the framework of official state policy. In this case, the state itself, or particular segments of its governing structures, become the carriers of nationalism.

Modeling the potential characteristics of post-war Ukrainian nationalism within the framework of the nation-centered paradigm suggests that, in response to external threats, it will position itself as anti-colonial, with a dominant anti-Moscow and revanchist orientation, along with secondary vectors of confrontation with Polish, Hungarian, and potentially Romanian nationalisms, and a possible opposition to American neo-colonialism. In reaction to internal social challenges, Ukrainian nationalism will prioritize the protection of national identity, the preservation of the nation's demographic substance, and the maintenance of traditional institutional characteristics of the state. Accordingly, it will exhibit in its doctrine a socially conservative orientation and a modernist form of statism.

Key words: Ukrainian nationalism, War for Independence, transformation, nation-centered paradigm, liberation nationalism, state-building nationalism, state-integrated nationalism.